

Wat kunnen we leren van het natuurlijk gedrag van

Om te begrijpen hoe we in onze moderne zeughouderij goede resultaten kunnen behalen, kan het bijzonder nuttig zijn om eens terug te kijken hoe het wilde zwijn het ook al weer deed. Maar dat wilde-zwijnen-gedrag is er toch al lang uit gefokt in ons moderne varken? Mis. Als we onze varkens hun gang laten gaan, gedragen ze zich weer grotendeels als wilde zwijnen.

Nestbouw

Een mooi voorbeeld daarvan is te zien op een filmpje gemaakt in het Varkens Innovatie Centrum in Sterksel (zie 'Sterkselse zeug in een winkel vol nestbouwmaterialen' op <http://varkensnet.nl>). Een zeug die al drie keer heeft geworpen in een traditioneel kraamhok krijgt een grote hoeveelheid nestmateriaal aangeboden in de vorm van balen stro en jute zakken. Daar gaat ze ruim een dag voor het werpen mee aan de slag en bouwt een groot nest. Varkens zijn de enige hoefdieren die dat doen. Als nest graaft een zeug een (ondiepe) kuil. De kuil bedekt ze vervolgens met zacht materiaal en soms bouwt de zeug zelfs een soort dak over het nest heen.

Wat hebben we aan deze kennis? Het verklaart ten eerste waarom zeugen daags voor het werpen vaak graafbewegingen maken met de voorpoten. Ook is beter te begrijpen dat zeugen stress kunnen ervaren als ze dit gedrag onvoldoende kunnen uiten. Die stress is voor een flink deel te beperken door het aanbieden van enig nestmateriaal. Bekend is inmiddels de (stevige) jute zak, maar ook een beetje stro maakt al verschil. Zeugen die hun nestgedrag althans enigszins kunnen uiten, werpen veel rustiger en vlotter met als gevolg meer levensvatbare biggen en minder doodliggers.

Herkenning en geur

Zeug en biggen leren elkaar kennen na de geboorte en daarbij speelt geur een belangrijke rol. Dat blijkt bijvoor-

beeld uit het volgende: als een zeug tijdens het werpproces een stevige jute zak heeft gebruikt als nestbouw-materiaal en men legt die jute zak na de geboorte in het biggenest, dan zullen de biggen op of bij de zak gaan liggen. Anderzijds, als het biggenest wordt ontsmet vlak voor het werpen en dus sterk ruikt naar ontsmettingsmiddel of (ongeblyste) kalk of iets dergelijks, dan vinden de biggen het nest onaantrekkelijk en hebben ze de neiging om op of tegen de zeug te gaan liggen. Met alle risico's van dien.

Communicatie

Zeug en biggen communiceren met elkaar door geluiden te maken. Aan het afnemende geknor van de zeug horen de

varkens?

biggen wanneer ze de melk zal laten schieten. Andersom, door de geluidjes van de biggen begrijpt de zeug dat ze melk willen drinken. Als biggen tijdens het drinken aan het krijsen zijn, is er dus iets niet in orde. Tevreden drinkende biggen krijsen niet. Omdat de zeug de melk altijd maar korte tijd laat schieten (25 seconden!), is het zaak dat de biggen op dat moment ook daadwerkelijk kunnen drinken. Als dat mislukt protesteren de biggen, bijvoorbeeld als ze niet bij hun 'eigen' speen kunnen komen als gevolg van een onhandige constructie van de kraambox.

Een ander aspect van de communicatie: als in de kraamstal continu de radio hard aan staat, dan kunnen de zeugen en biggen elkaar moeilijk 'verstaan'. Met misver-

Zeugen die hun nestelgedrag enigszins kunnen uiten, werpen veel rustiger en vlotter met als gevolg meer levensvatbare biggen en minder doodliggers

standen en onrust als gevolg. Als de verzorger van de kraamstal rustig en op gezette tijden in de afdeling komt, hoeven de zeugen daar niet van te schrikken. Dus die radio is niet alleen onnodig, lawaai in de kraamstal werkt zelfs vaak averechts.

Leren eten

Biggen moeten een hoop leren in hun jonge leven. Eten bijvoorbeeld. En dat leren ze van de zeug. Het gezegde 'Zien eten, doet eten' geldt ook voor varkens. Net zoals 'Wat de big niet kent, dat vreet-ie niet'. Dat is logisch, want als een jong dier zomaar alles eet wat beschikbaar is, dan is dat in de natuur nogal riskant.

In de praktijk betekent dat, dat als het voerbakje van de biggen ergens in de buurt van de achterhand van de zeug staat, dat niet goed werkt. Het is beter als het bakje in de buurt van de voerbak van de zeug staat. Het kan zelfs handig zijn om de zeug wat voer op de grond te geven, zodat de biggen mee kunnen eten. Als anderzijds de afstand tussen voerbakje en drinknippel te groot is, werkt ook dat ongunstig op de voeropname van de biggen. Biggen die goed hebben leren eten tijdens de zoogperiode, doen het na het spenen veel beter en groeien dan ook beter. Dit is ook een afweging bij vroeg spenen.

Sociaal gedrag

Wilde varkens leven in kleine familiegroepen. Dat vergt sociale vaardigheid. Ook dat leren varkens als big. Een varken dat zich sociaal weet te gedragen ten opzichte van soortgenoten, functioneert beter, groeit beter en reproduceert beter dan een asociaal varken. Dat is dan meteen één van de positieve gevolgen van het aanbieden van hokverrijking aan jonge biggen. Dat geeft ze de kans om al jong uit te leren vechten wie ergens de baas over is en ook hoe je moet reageren als je een vechtpartijtje verliest. Voorzieningen om varkens de kans te geven meer natuurlijk gedrag te vertonen, kosten echter geld. Een kosten-batenanalyse is daarbij altijd noodzakelijk.

Een flink aantal van de hiervoor genoemde aspecten van kraamstalmanagement komen terug in het Pro Dromi-kraamstalconcept dat mede is ontwikkeld door het VIC Sterksel.